

SULTAN II. MURAT'A SUNULAN
TEZKİRETÜ'L-EVLİYÂ TERCÜMESİ ÜZERİNE

On Translation of *Tadhkirat al-awliya* dedicated to Murat II

Abdülbaki ÇETİN*

Öz

Türkçe tercüme faaliyetlerinde en çok rağbet edilen eserlerden biri Feridüddin-i Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sıdır. Feridüddin-i Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sı birkaç kez Türkçeye çevrilmiştir. Tercümelerin çoğunun mütercimi bilinmemektedir. Bu makalede *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın Türkçe tercüme-leri hakkında kısaca bilgi verilmiş, Sultan II. Murat'a sunulan ve Ahmed-i Dâ'iye izafe edilen tercüme üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın amacı araştırmacıların dikkatini *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın Türkçe tercümelerine özellikle Ahmed-i Dâ'iye izafe edilen tercümeye çekmektir.

Anahtar Kelimeler: *Tezkiretü'l-evliyâ*, Feridüddin-i Attar, Ahmed-i Dâ'i, II. Murat.

Abstract

One of the most favored works in Turkish translation activities is *Tadhkirat al-awliya* (memoirs of the saints) by Farid al-din Attar. Farid al-din Attar's *Tadhkirat al-awliya* has been translated into Turkish language several times. It is not known translators of many those translations. In this study, was given brief information about the Turkish translations of *Tadhkirat al-awliya*, and focused on the translation which dedicated to Murat II, and which attributed to Ahmad-i Dai.

The purpose of this study is to attract researchers' attention to Turkish translations of *Tadhkirat al-awliya* by Farid al-din Attar, especially to the translation which was attributed to Ahmad-i Dai.

Key Words: *Tadhkirat al-awliya*, Farid al-din Attar, Ahmad-i Dai, Murat II.

Giriş

Türkçe tercüme faaliyetlerinde çok rağbet edilen eserlerden biri meşhur mutasavvıf Feridüddin-i Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sıdır.

Tezkiretü'l-evliyâ'nın Çağatayca bir,¹ Oğuzca birbirinden farklı birkaç tercümesi vardır. Oğuzca tercümelerden biri Sinan Paşa'ya aittir.² Araştırmacılar Ali

Rıza Karahisarî,³ Mustafa bin Muhammed,⁴ Ahmed-i Dâî,⁵ İbrahim ibn-i Bayezid⁶ ve Mustafa Hemedanî'nin⁷ de *Tezkiretü'l-evliyâ*'yı Türkçeye tercüme ettiğini kay-

Çağatayca tercümenin biri Uygur (Paris Bibliothèque Nationale, Suppl. Turc. 190) diğeri Arap harfli (Süleymaniye Ktp. Fatih 2848/2) olmak üzere iki nüshası bilinmektedir. Pavet de Courteille, Uygur harfli nüshamın tıpkıbasımını Fransızca tercümesiyle birlikte yayımlamıştır: *Tezkereh-i Evliâ Le Mémorial des Saints Traduit Sur Le Manuscrit Ouïgour de La Bibliothèque Nationale*, 2 vols. (Text-Facsimile), Imprimerie Nationale, Paris 1889-1890. Uygur harfli nüsha doktora tezi olarak hazırlanmıştır: Verdi Kankılıç, *Uygurca Tezkiretü'l Evliya Tercümesi (Araştırma-Metin)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul 1972. Ayrıca bk. Verdi Kankılıç, "Tezkiretü'l Evliya Tercümesi Hakkında", *Bilgi*, S. 257, İstanbul, Ekim 1968, s. 24-25. Arap harfli nüsha ise yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır: Mustafa Kuğu, *Tezkiretü'l-Evliyâ (Giriş, Metin; İndeks)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2006. Ayşe Gül Sertkaya bu tercüme üzerinde yoğunlaşmıştır: Ayşe Gül Sertkaya, "Ferîde'd-dîn-i 'Attâr'ın Tezkire-i Evliyâ'sının Doğu Türkçesi Tercümesinde *Ca'fer-i Sâdık* Bölümü" *İlmî Araştırmalar*, S. 8, İstanbul 1999, s. 221-232; Ayşe Gül Sertkaya, "Ferîde'd-dîn-i 'Attâr'ın Tezkire-i Evliyâ'sının Doğu Türkçesi Tercümesinde *Veys-i Karenî* Bölümü" *İlmî Araştırmalar*, S. 9, İstanbul 2000, s. 193-208; Ayşe Gül Sertkaya, "Tezkire-i Evliyâ'nın Arap Harfli Nüshası Uygur Harfli Nüshadan mı Arap Harflerine Çevrildi?" *Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı 9-15 Nisan 2006 (Çeşme İzmir) Bildiri Kitabı* (Ed. Fikret Türkmen-Gürer Gülsevin), Ankara 2007, C. 4, s. 1847-1851; Ayşe Gül Sertkaya, "Ferîde'd-dîn-i 'Attâr'ın Tezkire-i Evliyâ'sının Doğu Türkçesi Çevirisi Üzerine Bazı Görüşler", *Türk Dilleri Araştırmaları 17* (Festschrift in Honor of Andras J. E. Bodrogligeti), İstanbul 2007, s. 305-318; Ayşe Gül Sertkaya, *Ferîde'd-dîn-i 'Attâr'ın Tezkire-i Evliyâ'sının Doğu Türkçesi Çevirisi, I. (Text of Edition Critique), II. (Grammatical Word Index)* (?)

Emine Gürsoy-Naskali, *Sinan Paşa: Tezkiretü'l-evliyâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.
Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. II, İstanbul 1333, s. 223 (dipnot); Reşat Öngören, "Tezkiretü'l-evliyâ", *DİA*, C. XLI, İstanbul 2012, s. 75; Süleyman Uludağ (çev.), *Ferîdüddîn Attâr, Evliya Tezkireleri*, Kabcacı Yay., İstanbul 2007, s. 29. Uludağ, Ali Rıza Karahisarî'ye izafeten -Bursa ve İstanbul kütüphanelerinde- yirmi üç nüsha sayar (Uludağ, *age*, s. 29). Ancak Uludağ'ın Karahisarî tercümesinin nüshalarından saydığı Fatih 4260 ile Hacı Beşir Ağa 471 nüshaları *İstanbul Kitaplıkları Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu*'na (=İKTCYK) (bk. s. 559, Nr. 368, 1; s. 564, Nr. 370, 1) ve Hellmut Ritter'a göre ("Philologika XIV. Farîduddîn 'Attâr. II", *Oriens*, C. II, No. 1-2, Leiden 1958, s. 73, h; s. 73, g) iki ayrı anonim tercümedir.

Uludağ'ın Karahisarî tercümesinin bir nüshası olarak zikrettiği "*Nuri Osmaniye, no. 2299*" nüshası ise Ali Öztürk'e göre "Mustafa bin Muhammed'e ait olması muhtemel" tercümenin bir nüshasıdır. Bk. Ali, Öztürk, "Eğirdir'de yaşamış bir Türk Alimi: Muslihuddin Mustafa b. Muhammed", *Tarihi Kültürel Ekonomik Yönleri ile Eğirdir Sempozyumu*, 31 Ağustos-01 Eylül 2001, Eğirdir, 2002, s. 739. (Öztürk, yazmanın kayıt numarasını sehven 1885 olarak vermiştir.) Nuruosmaniye 2299 nüshası, Necla Pekolcay tarafından altı nüshayla birlikte "anonim" bir tercümenin nüshaları olarak tanıtılmıştır. Uludağ'ın Karahisarî tercümesinin bir nüshası olarak addettiği Nuruosmaniye 2299, Fatih 4260 ve 4262 nüshaları Pekolcay'a göre söz konusu "anonim" tercümenin nüshalarıdır. Bk. Neclâ Pekolcay, "Bir Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi Hakkında", *İslam Düşüncesi*, 1967, C. 1, S. 2, s. 113-115). Pekolcay, Nuruosmaniye 2299 nüshasını Mezuniyet Tezi olarak çalışmıştır. (Necla Pekolcay, *Anadolu Türkçesi ile Tazkira Al-avliya Tercümesinin Gramer Hususiyetleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul

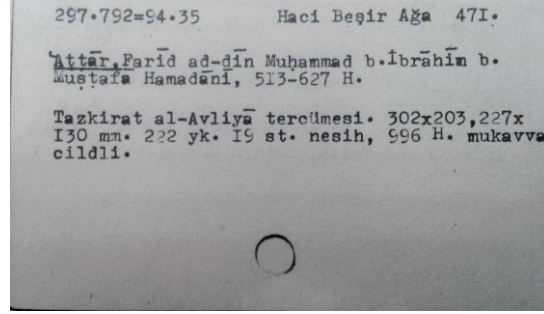
1945-46, 2 C. Nüsha tavsifleri için bk. C. 1, s. 5-14). Pekolcay, bu nüshaya ve tezine anlarında değinir: Necla Pekolcay, *Geçtim Dünya Üzerinden*, (Haz. Hilâl Feriştatoğlu), L&M Yay., İstanbul, 2005, s. 82. Bu anonim tercümenin bir nüshası da Râsonyi ("Feridüddin Atar Tezkeret ül-Evliyasının Budapeşte Yazması", *XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, 1966, TDK Yay., Ankara 1968, s. 83-86) ve Bodrogligeti ("Faridün 'Attar Tazkîratu'l-Avliyâ Adlı Eserinin İlk Türkçe Tercümesi Hakkında", *XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, 1966, TDK Yay., Ankara 1968, s. 87-97) tarafından tanıtılan Budapeşte nüshasıdır: Török F., 33. (Tavsifi için bk. İsmail Parlatır-György Hazai, *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu*, Tüba, Ankara, 2007, s. 247-248, Nr. 364). Budapeşte nüshasını yayımlayan Hazai, Nuruosmaniye 2299 nüshasını da karşılaştırmalı metinde kullanmıştır. (György Hazai, *Die altanatolisch-türkisch Übersetzung des Tazkaratu'l-Avliyâ von Faîduddîn 'Attâr*, 1. Band: Text, 2. Band: Faksimiles, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 2008).

Yine Uludağ'ın Ali Rıza Karahisarî tercümesinin bir nüshası olarak zikrettiği (Uludağ, *age*, s. 29) Beyazıt 3706 numaralı yazma *Tezkiretü'z-zâkirîn* isimli Farsça bir eserdir: کرده شد و بر سه قسم نهاده شد و نام این کتاب تذکرة الذاکرين (vr. 7b/11).

- İsmail Hikmet Ertaylan, *Ahmed-i Dâî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1952, s. 156; M. Esad Coşan, "X[1]V. Asır Türk Yazarlarından Muslihu'd-din, Hamidoğulları ve Hızır Bey", *Vakıflar Dergisi*, S. 13, Ankara 1981, s. 104. (Aynı makale: M. Esad Coşan, *Akademik Makaleler*, Server İletişim, İstanbul 2009, s. 108); Öztürk, *agm.*, s. 739.
- Ahmed-i Dâî'nin *Tezkiretü'l-evliyâ'yı* Türkçeye çevirdiğinden bahseden ilk araştırmacı İsmail Hikmet Ertaylan'dır. (Ertaylan, *age*, s. 154-156). Ertaylan'dan sonra Ahmed-i Dâî'den bahseden kaynakların hemen hepsi *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesini Ahmed-i Dâî'nin eserleri arasında saymışlardır. (Fahir İz, "Dâî" *Encyclopaedia of Islam*, vol. II, Leiden-London 1954, p. 98; Faruk K. Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1997, s. 243; Fahir İz-Günay Kut, "Ahmed-i Dâî", *Büyük Türk Klasikleri*, C. II, Ötügen-Söğüt, İstanbul 1985, s. 110; Günay Kut, "Ahmed-i Dâî", *DİA*, C. II, İstanbul 1989, s. 57; Gönül Alpay-Tekin *Ahmed-i Dâî: Çengnâme*, Cambridge, 1992, s. 44-45; Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 208; Mine Mengi, "Dâî", *Türk Dün-yası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., C. III, Ankara 2003, s. 100; Rıdvan Camım "Ahmed-i Dâî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyat isimler sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2005> Madde yazım tarihi: 14.03.2014 (Erişim tarihi: 25.08.2014, 16:23) vs.
- L. Râsonyi'ye göre Bibliothèque Nationale'deki 1439 tarihli 87 numaralı yazma yanında 1423 tarihli 86 numaralı yazma "muhtemel olarak İbrahim ibn Bayezid el-Azamî tarafından çevrilmiştir." (Râsonyi, *agm.*, s. 85). Bu bilgi sonraki araştırmacılar tarafından tekrarlanmıştır. (Bk. Orhan Yavuz, *Tezkiretü'l-evliyâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988, s. 31 [Genişletilmiş yeni baskı: *Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri [İnceleme-Gramer-Dizin]*, Tablet Yay., Konya 2006] (sadece "86 numaralı yazma"); Ahmet Kartal, "Attâr'ın Tezkiretü'l-evliyâ İsimli Eseri ve Türkçe Tercümesi", *Diriözler Armağanı, Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, (Haz. M. Fatih Köksal-Ahmet Naci Baykoca), Ankara 2003, s. 398; Serhat Küçük, *XVI. Yüzyıla Ait Bir Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi*, Kesit Yay., İstanbul 2013, s. 25). Buna dayanılarak *İslam Ansiklopedisi*nde de İbrahim b. Bayezid *Tezkiretü'l-evliyâ'nın* mütercimi olarak zikredilmiştir. (*DİA* XLI, 75). Bibliothèque Nationale'deki söz konusu iki tercümenin mütercimi belli değildir. "İbrahim ibn Bayezid el-'Azîmi (?)" tercümelelerinden ilkinin müstensihidir. (Bk. E. Blochet, *Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliothèque Nationale*, Vol. I, Paris 1932, s. 34, Nr. 86). İkinci tercümenin müstensihisi ise İsmail b. Abdullah'tır. (Bk. Blochet, *age*, Vol. I, Paris 1932, s. 34-35, Nr. 87).

dederler.⁸ *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın pek bilinmeyen iki mütercimi daha vardır. Bunlardan biri Mahmud bin Ahmed es-Samakovî⁹ diğeri ise Ahmed b. İbrahim el-Kagazanî'dir.¹⁰

⁸“Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Beşir Ağa Bölümü 471 numarada kayıtlı olan H. 996'da istinsah edilmiş, 22 varak, 19 satır, harekeli nesihle yazılmış bir *Tezkiretü'l-Evliyâ* nüshası vardır. Attâr'ın eserinden tercüme olduğu anlaşılan eserin mütercimi kütüphane fişinde Mustafa Hemedânî olarak görülmektedir” (Yavuz, *age.*, s. 31 (genişletilmiş yeni baskı (2006) s. 43) diyen Yavuz'un bu iddiası sonraki araştırmacılar tarafından aynen tekrarlanmıştır. (Kartal, *agm.*, s. 398, Küçük, *age.*, s. 25). Buna dayanılarak *İslam Ansiklopedisi*nde de Mustafa Hemedânî, *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın mütercimleri arasında zikredilmiştir. (DİA XLI, 75). “Mustafa Hemedânî'nin *Tezkiretü'l-evliyâ* mütercimi olarak kabulü, katalog fişindeki müellif künyesinin yanlış yorumlanmasından kaynaklanmıştır. Yazmanın katalog fişini hazırlayanlara göre müellifin tam adı “*Attâr, Farîd ad-dîn Muhammad b. İbrâhîm b. Mustafa Hamadânî*”dir. Kütüphane fişi:

Söz konusu nüsha (Hacı Beşir Ağa 471) Süleyman Uludağ'a göre Ali Rıza Karahisarî tercümesi (Uludağ, *age.*, s. 29), İKTCYK'na (s. 564, Nr. 370) ve Ritter'e (agm., s. 73, g.) göre ise anonim bir tercümedir.

⁹Vasfî Mahir Kocatürk, Gülşehri'nin de *Tezkiretü'l-evliyâ*'yı Türkçeye çevirmiş olabileceği ihtimalini dile getirir: “Böylece Şeyh Attâr'ın birkaç eserini türkçeye nakletmiş olması, elde bulunan ve aynı evsafa güzel bir dille çevrilmiş olan *Tezkiretü'l-Evliya* tercümesinin de Gülşehri'ye ait olduğu fikrini vermektedir.” (Vasfî Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yaynevi, Ankara 1964, s. 192).

¹⁰*Menâkıb-ı Şeyh Bâyezîd* [Ser-levha: *Der-Menâkıb-ı Hazret-i Şeyh Bâyezîd kaddese sırrehu'l-azîz*] isimli eserinin mukaddimesinde geçen şu ifadeler Mahmud b. Ahmed'in *Tezkiretü'l-evliyâ*'yı Türkçeye çevirdiğini göstermektedir:

“Ve ba'dehu bu kitâb-ı şerîfün müellifi ve hitâb-ı münîfün musannifi (1) efkaru'l-fukarâ enhafü'n-nuhafâ ve muhibbül'ulemâ ve's-sulehâ el-mutâc (12) ilâ rahmeti rabbihi'l-ahad, **Mahmûd bin Ahmed** ufiye anhüma'l-Ahadü's-Samed (13) eydür ki vaktâ ki **Tezkiretü'l-evliyâ** nâm kitâbı Fârsîden Türkiye terceme eyledüm (14) ve ol evliyâ-i kibârün ve asfiyâ-i büzürg-vârtün menâkıb-ı şerîflerin (15) ve eser-i latîflerin be-kaderi'l-vus'i ve't-tâkat yazup tamâm eyledüm, ol (16) esnâda hâtır-ı 'âtra şöyle hutûr eyledi ki Hazret-i Şeyh Bâyezîd'ün kaddese (17) sırrehu'l-azîz bu tarikatda çekdügi cefâlardan ve mücâhedelerden (18) ve bu yolda eylediği müşâhedelerden müstakil bir risâle yazup ism-i (36b/1) şerîflerin tekrâr ihyâ idem. Şol ümîde ki mütâlaasından behremend (2) olan kardaşlar bu fakîri hayr duâyıla yâd ideler ve rûh-ı revânın (3) şâd ideler inşâallahü teâlâ.” (Atatürk Kitaphı Osman Ergin Yazma-

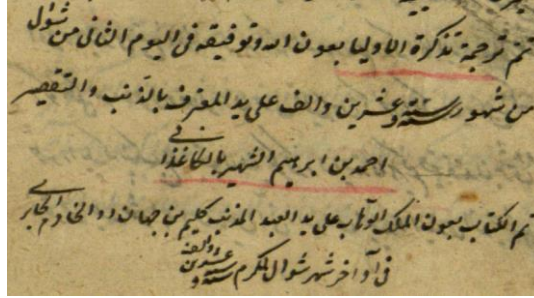
Tezkiretü'l-evliyâ'nın Türkçe tercümelerinin büyük bir kısmının mütercimi ve tercüme tarihi belli değildir.¹¹ Eldeki tercümelerin dördünün sunulduğu hü-

ları 1704/2, vr. 35a/10-35b/3. Ayrıca bk. Nail Bayraktar, *Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları Alfabetik Kataloğu II*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 1995, s. 65, Nr. 659).

Bu ifadelerle dayanılarak aynı kitaplıkta aynı koleksiyondaki 26-a numarada mukayyet *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesi, kütüphanenin sanal ortamdaki kataloğunda kayd-ı ihtiyatla (*"Mütercim belli değil. Ancak, müt.: Mahmud b. Ahmed Simavi [?] olabilir. Bkz. Menakıb-ı Şeyh Bayezid (OE. Yz. 1704/02)"*) Mahmud bin Ahmed'e izafe edilmişse de onun değildir. (Bk. http://katalog.ibt.gov.tr/yordambt/yordam.php?-ac=arama&demirbas=OE_Yz_0026-A&kt=A)

Mahmud bin Ahmed es-Samakovî için bk. Şehabettin Tekindağ, "Konya ve Karaman Kütüphanelerinde Mevcut Karaman-oğulları ile İlgili Yazmalar Üzerinde Çalışmalar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, İstanbul Mart 1979, s. 120).

¹¹ Millî Kütüphane 06 Hk 1622. Bu nüsha "*müellif nüshasından istinsah edilmiştir. Müellif 2 Şevval 1026'da bitirmiş ve Şevvalin sonunda da bu eser istinsah edilmiştir.*" (https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=79633 Erişim tarihi: 15.08.2014, 22:29). Müstensih Kelim b. Cihan, istinsahında mütercimin ferâğ kaydını muhafaza etmiştir:

"Temme tercümetü Tezkireti'l-evliyâ bi-'avni'llâhi ve tevfiikihi fi'l-yevmi's-sânî min Şevvâli min şuhûri sene sitte ve 'işrîne ve elf [=2 Şevvâl 1026/3 Ekim 1617] 'alâ yedi'l-mu'arrefi bi'z-zenbi ve 't-taksîr Ahmed bin İbrâhîm eş-şehîr bi'l-Kâgazânî (?).

Temme'l-kitâbu bi-'avni'l-Meliki'l-Vehhâb 'alâ yedi'l-'abdi'l-müznib Kelim bin Cihânk fi evâhiri şehri Şevvâli'l-mükerrrem sene sitte ve 'işrîne ve elf. [evâhir-i şevvâl 1026/1617 yılının Ekim ayının sonları]. (06 Hk 1622, vr. 337b/15-19).

Başından bir veya iki varak eksik olan bu tercümede seksen dört (84) veliye yer verilmiştir.

¹² *İstanbul Kitaplıkları Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu*'nda (=İKTCYK) Feridüddin-i Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sının anonim on iki farklı tercümesi tavsif edilmiştir (İKTCYK, s. 559-670, Nr. 367-378). Bunlardan

367. numarada tavsifi yapılan nüsha (Süleymaniye Ktp. Fatih 2848/2) yukarıda bahsettiğimiz Çağatayca tercümenin Arap harfli nüshasıdır (bk. 1. dipnot).

368. numarada dokuz nüshasıyla tanıtılan anonim tercümenin (s. 559-563) bir nüshası da Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesindedir: Török F., 33. (Geniş bilgi için bk. 3. dipnot).

370. numarada üç nüshası tavsif edilen tercümenin bir nüshası da Ankara'da Millî Kütüphanede Yz. A 4157 numaradadır.

372. numarada tanıtılan Süleymaniye Kütüphanesi Serez 1783 nüshası bugün Süleymaniye Kütüphanesi Serez 1800 numarada kayıtlı olup sonradan Ahmed-i Dâ'ye izafe edilen tercümedir.

kümdarlar/beyler bellidir ki bu da söz konusu tercümelerin ait olduğu dönemi tayin etmemiz açısından önemlidir.

375. numarada tanıtılan nüsha Sinan Paşa'ya ait olup, Gürsoy-Naskali tarafından "B" kısaltması ile karşılaştırılmalı metinde kullanılmıştır. (Gürsoy-Naskali, *age.*, s. 23).

Sonuçta İKTCYK'nda tavsifi yapılan Anadolu sahasına ait birbirinden farklı on anonim tercüme kalıyor. Dikkatli karşılaştırmalar bu sayıyı daha aşağıya çekebilir.

Hellmut Ritter da Anadolu sahasına ait on bir farklı tercüme üzerinde durmuştur. (Bk. Ritter, *agm.*, s.70-76).

Süleyman Uludağ'a göre *Tezkiretü'l-evliyâ* "Anadolu Türkçesine iki defa tercüme edilmiştir. Bu sayı üçe de çıkarılabilir... Daha sonraki yüzyıllarda dönemin Türkçesine göre az çok değiştirilip sadeleştirilmiş, bazen kısaltılmış, bazen de düzenleri değiştirilmiştir. Bu da tercüme sayısının ikiden fazla olduğu gibi yanlış bir izlenim doğurmuştur." (Uludağ, *age.*, s. 29). Ancak yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan yazmalar incelenir ve karşılaştırılırsa bu konuda kesin bir hükme varılabilir. İsmail Hikmet Ertayan'ın "bu hususta esaslı ve ilmi bir teklike ihtiyaç olduğu meydandadır" (*age.*, s. 156) cümlesi üzerinden yarım asırdan fazla bir zaman geçtiği hâlde hâlâ geçerliliğini koruyor. Bu konu (Feridüddin-i Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sının Türkçe tercüme konusu) titiz araştırmacısını beklemektedir.

Anonim tercümeleden üçünün bilimsel yayını yapılmıştır:

1. Orhan Yavuz, *Tezkiretü'l-evliyâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988. (Genişletilmiş yeni baskı: Orhan Yavuz, *Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri [İnceleme-Gramer-Dizin]*, Tablet Yay., Konya 2006.)
2. György Hazai, *Die altanatolisch-türkisch Übersetzung des Tazkaratu'l-Awliyâ von Farîduddîn 'Attâr*, 1. Band: Text, 2. Band: Faksimiles, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 2008.

3. Serhat Küçük, *XVI. Yüzyıla Ait Bir Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi*, Kesit Yay., İstanbul 2013.

Anonim tercümeleden ikisinin vulgarize yayını yapılmıştır:

1. M.Z.K. [Mehmed Zâhid Kotku, A.Ç.], *Feridüddini Attâr'dan Tezkiret-el Evliyâ*, Gümüş Neşriyatı, İstanbul 1959. Birkaç kez basılmıştır. İlaveli 5. baskı: Feridüddin-i Attar, *tezkiret-ül evliya*, Seha Neşriyat, İstanbul 1983. Son olarak: Feridüddin-i Attâr, *Tezkiretü'l Evliyâ, evliya hikayeleri*, Bahar Yayınları, İstanbul 2013. (Uludağ'a göre bu yayını Sinan Paşa tercümesine dayanmaktadır. Bk. Uludağ, *age.*, s. 29)

2. Feridüddin Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, Erkam Yay., İstanbul 1423/2002.

Ayrıca Beyhan Demirci tarafından bir *Tezkiretü'l-evliyâ* yayımlanmıştır. (Feridüddin Atar, *Tezkiretü'l-evliya* (Haz. Beyhan Demirci) Timaş Yay., İstanbul 2003). Demirci, yayınladığı metnin kaynağını belirtmemiştir. Söz konusu eser ne yazık ki önsöz (s. 7) ve giriş (s. 9-12) kısmı dahil Süleyman Uludağ yayınının muhtasarıdır! (Süleyman Uludağ yayını hakkında bir değerlendirme için bk. Adnan Karaismailoğlu, "Bir Tezkiretü'l-Evliya Tercümesi Hakkında", *İlim ve Sanat*, S. 7, Mayıs-Haziran 1986, s. 83-85).

Anonim tercümeleden üçü yüksek lisans tezi seviyesinde çalışılmıştır:

1. Nazan Kırımhan, *XIV. Yüzyıla Ait Anonim Bir Evliya Tezkiresinin 100 Varakının Çevirisi Üzerine Bir Araştırma*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1988. (Orhan Yavuz'un özel kütüphanesindeki nüsha).
2. Önder Öz, *Değişik Bir Tezkiretü'l-evliya Metni (İnceleme-Metin-Dizin)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1992. (Milli Kütüphane Mf1994 A 4983. (Yazma, Selahattin Tansel özel kütüphanesinde).
3. Harun Aydın, *Tezkiretü'l-evliya Tercümesi (Giriş-Metin-Dizin)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005. (Milli Kütüphane Mf1994 A 4983. (Yazma, Selahattin Tansel özel kütüphanesinde).
4. Özlem Demirel, *Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi Giriş-Metin-Dizin*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 2005 (Milli Kütüphane Mf1994 A 4983. (Yazma, Selahattin Tansel özel kütüphanesinde).
5. Uluhan Özalan, *Bir Tezkiretü'l-evliya Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2009 (Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi 27317 nüshası).

1. Aydınoğlu Mehmet Bey¹²
2. Göynük Hisar Beyi Umur Bey¹³
3. Candaroğulları döneminde Bahadır Han¹⁴
4. Sultan II. Murat¹⁵

Sultan II. Murat'a Sunulan Tercüme

Bizim burada üzerinde duracağımız tercüme, Sultan II. Murat'a sunulmuş Ahmed-i Dâî'ye izafe edilen tercümedir.

Süleymaniye Kütüphanesi Serez 1800 numarada mukayyet bu nüsha, İstanbul Kitaplıkları Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu'nun (=İKTCYK) 6. fasikülünde "*Müellifi Belli Olmayan Kitaplar*" başlığı altında 372. sıra numarasıyla ("*Serez (Süleymaniye Ktb.) No. 1783*"¹⁶) ayrıntılı bir şekilde tavsif edilmiştir:

-
- ¹² Nüshaları: Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları 26-a; 1618 (Bk. Nail Bayraktar, *Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları Alfabetik Kataloğu II*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 1995, s. 12, (Nr. III, 112); Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi (=YEBEK), Genel 4999 (Eski: Müze Kitaplığı E 53/218) (Tavsifi için bk. Muharrem Ergin, "Bursa Kitaplıklarındaki Türkçe Yazmalar Arasında" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. IV, S. 1-2, İstanbul, 1950, s. III); Süleymaniye Kütüphanesi Mihrişah Sultan 166; Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi 1643. M. Esad Coşan'a göre Aydınoğlu Mehmed Bey adına yapılan tercüme (nüsha belirtmeden), Muslihuddin Mustafa bin Muhammed'e aittir. (Bk. Coşan, agm., s. 104. Aynı makale: Coşan, *age.*, s. 108. Ayrıca bk. Öztürk, agm., s. 739). İsmail Hikmet Ertaylan da nüshasının nerde olduğunu bildirmediği Mustafa ibn-i Muhammed'in 861/1456 "yazılış" tarihli *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesinden bahseder ve bu tercüme Aydınoğlu Mehmet Bey adına yapılan tercümeden tefrik eder. (Ertaylan, *age.*, s. 156). Osman Fikri Sertkaya'ya göre ise "bu eser ["Veliyüddin Efendi 1643" A.Ç.] Mustafa bin Muhammed'e ait olamaz" (Osman Fikri Sertkaya, "XIV. Yüzyıl Müfessirlerinden Muhammed Oğlu Mustafâ (=Mustafâ bin Muhammed)'in Sûre Tefsirleri Üzerine", *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, (Yayına Hazırlayanlar: Mustafa Özkan-Enfel Doğan), İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 2013, s. 424. (Aynı metin: Osman Fikri Sertkaya, *Makaleler-2 (Seçme Araştırma ve İncelemeler)*, Çantay Yay., İstanbul 2013, s. 107).
- ¹³ Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Beyazıt 3286. (Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 1. cilt, TTK Yay., Ankara 1998, s. 440). Tavsifi için bk. İKTCYK, s. 567-568, Nr. 374.
- ¹⁴ Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Y-154/[2], vr. 20b/8. Tavsifi için bk. Yücel Dağlı vd., *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, YKY, İstanbul 2001, s. 67, Nr. 154 [Fuat Köprülü'den satın alınan yazmalardan]. Eser, "... Sultân ibn-i sultân ve'l-hakan ibn-i hakan ebü'l-feth melik-i İsfendiyâr Bahadır Han" (vr. 20b/7-9) sunulmuştur. Bu tercüme, Serhat Küçük tarafından doktora tezi olarak hazırlanmış (2011) ve yayımlanmıştır. (Serhat Küçük, *XVI. Yüzyıla Ait Bir Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi*, Kesit Yay., İstanbul 2013). Küçük'e göre, eser 1392-1440 yılları arasında tercüme edilmiş olup Mübârizü'd-dîn İsfendiyâr (1392-1440)'a sunulmuştur. (Küçük, *age.*, s. 30). Ayrıca Agâh Sırrı Levend, *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın "Candaroğullarından Bayezid Beyoğlu İsfendiyar adına" yapılmış bir tercümesinin vaktiyle kitapçı Raif Yelkenci'de olduğunu kaydeder. (Bk. Levend, *age.*, s. 440).
- ¹⁵ Süleymaniye Ktp. Serez 1800. Bk. 5. dipnot.
- ¹⁶ İsmail Hikmet Ertaylan bu nüshanın (Serez 1800) daha önce aynı Kütüphanede aynı koleksiyonda (=Serez) 1931 ve "basma katalog"da 1783 numarada kayıtlı olduğunu bildirmiştir. (Ertaylan, *age.*, s. 155, 2. dipnot). Bu üç numara bugün de yazmanın 2a varlığının üst kısmında durmaktadır. (Bk. EK-1). Necla Pekolcay, 1945-46 tarihli mezuniyet tezinde "Fatih Millet kütüphanesinde ve Süleymaniye kütüphanesinde mevcut

“TAZKİRAT AL-AVLIYĀ TARCAMASI”

(تذكرة الاوليا ترجمه سی)

Eser : (H. 627 – M. 1229/30)da ölen Feridüddin Muhammed b. İbrahim Attar’ın Farsça yazdığı *Tazkirat al-Avliyā* adlı eserin tercümesidir.

1 - Serez (Süleymâniye Ktb.) No. 1783.

Bşç : حمد بی حد اول حضرت هویتک مقتضاسیدر که وحدتک سلطان (سلطانی) عزت غیرت قیلجیله ... بو مذکور مشایخ کبارک سوزلرینی و احوالینک مناقبنی او حضرت... خواجه فریدالدین عطار... جمع ایلیوب فارسی دلنجه بر کتاب تألیف قیلوب أدنی (تذكرة اولیا) معلوم قیلمش ... مکر امیر کبیر مقبل منصور قرآجه بک ... اولیانک احوالنی و مناقبنی اشمکده و اوقومقده فائده ... حاصل اولور ... دلدی کیم ... سلطان مراد خان بن محمد خان ایچون ... فارسی دن ترکیه ترجمه اتره ... پس بو کمتر کمینه داعینک معارفلی مشایخک محبتنه نسبتمز واردوغن بلورلردی کلوب امر قلدلرکه بو کتاب شریفی فارسیدن ترکیه ترجمه ایده وز...

Son : ..نقلدر که ابن مسروق ایدر حارث محاسبی کم وفات ایلدی بغایت محتاجدی اتاسندن چوق کویلر قلمشدی هر بریسنی تصرف ایتمشدی بو فقر و احتیاج اوزرینه دار دنیادن نقل ایلدی رحمة الله علیه رحمةً واسعة (رحمة الله رحمةً واسعةً)

İst. t : Cemaziyelevvel/ 1020 – M. 1611.

İst. kd : تمت بعون الله الملك الوهاب في وقت الضحى في يوم الاربعاء في شهر جمادى الاولى المبارك سنة عشرينه و الف ... کیمکه ایستر رحمتی چوق قازانه، فاتحه احسان ایده بونی یازانه

Md. ta : yk: 219, ölç: 200x140 – 150x100, st: 17, yz: harekeli âdi nesih, kt: kalın, esmer, szb: kırmızı, ct: kahverengi me-

olduğu öğrenilen daha üç kitap [“Tezkiretü’l-evliyâ tercümesi” A.Ç.] buldukları kütüphanelerin tasnifi dolayısıyla görülememiştir” der. (Pekolcay, *age.*, s. 4). Üzerinde durduğumuz tercümenin kayıt numarasının 1946 basım tarihli katalogda “Serez 1783” (*İKTCYK*, s. 566, Nr. 372) iken “Serez 1800” olarak değiştirilmesi bu tasnif çalışması sonucunda olmuştur.

şin bazı yaprakları onarılmıştır.

Mükerrer I numaralı yaprakta *Hurûf-ı mukattaa* ile bir nusha sureti ve 219-225 yapraklarında *Dastân-i Hayâl* adlı ve 226 beyitli noksan bir manzume ve 27, 53, 60, 149, 181 inci yapraklarından sonra sayısı belli olmayan eksik yapraklar vardır.

Bu kitapta imam Cafer-i Sadık'tan Hâris-i Muhasibî'ye kadar 21 velinin menkabeleri yazılıdır.”¹⁷

Görüldüğü gibi katalogu hazırlayanlar, eksik varaklarını tespitten ihtiva ettiği veli sayısına kadar yazmayı ayrıntılı bir şekilde incelemişler, başından içinde *بو کتر کینه داعینک معارفلی* (=bu kemter kemîne dâ'inün ma'ârifleri) ibaresi de geçen alıntılar yapmışlar fakat eseri Ahmed-i Dâî'ye izafe etmemişlerdir.¹⁸

Farklı konularda manzum ve mensur birçok eseri bulunan Ahmed-i Dâî'nin *Tezkiretül-evliyâ'yı* Türkçeye çevirdiğinden bahseden ilk araştırmacı İsmail Hikmet Ertaylan'dır.¹⁹ Ancak Ertaylan, Ahmed-i Dâî hakkındaki etraflı araştırmasında bu tercümeden bahsederken şüpheli ifadeler kullanmıştır:

"Ahmed-i Dâî'nin Murâd II. için yazmış olduğu iki eser vardır. Bunlardan biri 'Ukûd ül-cevâhir ...

İkincisi, Karaca Bey'in işâreti üzerine Murad II. adına terceme etmiş olduğu Tezkiretül-Evliyâ'dır ki, bunu Murad II.'nin cülûsun-

¹⁷ İKTCYK, s. 566-567, Nr. 372.

¹⁸ Bu tercümenin ikinci bir nüshası bugüne kadar bulunamamıştır. Tim Stanley, Umur Bey (öl. 865/1461)'in Bursa'da vakfettiği (vakfedilen eser adları için bk. Murat Yüksel, "Kara Timurtaş-oğlu Umur Bey'in Bursa'da Vakfettiği Kitaplar ve Vakıf Kayıtları" *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 31, İstanbul, Ağustos 1984, s. 135-140; Tim Stanley, "The Books of Umur Bey", *Muqarnas*, Vol. 21 (Essays in Honor of J. M. Rogers), 2004, s. 326; Abdülbaki Çetin, "Ebu'l-Leys es-Semerkandi Tefsirinin Türkçe Tercümesi Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s. 64, dipnot: 57) kitaplar arasındaki *Tezkiretül-evliyâ* tercümesinin Ahmed-i Dâî'nin II. Murat'a sunduğu tercüme olabileceği belirtir. (Stanley, *agm.*, s. 326). Bursa YEBEK'te üç *Tezkiretül-evliyâ* tercümesi görebildim: 1. Genel 1205, 2. Genel 4999, 3. Kurşunlu 102. Bunların hiçbiri Sultan II. Murat'a sunulan tercümenin nüshası değildir. Bu üç nüshada Umur Bey'in vakıf kaydı da yoktur. Bunlardan ikincisi Aydınoglu Mehmed Bey'e sunulan tercümedir. Üçüncüsü ise Süleyman Uludağ'a göre Ali Rıza Karahisarî tercümesidir. (Uludağ, *age.*, s. 29). Ayrıca C. S. Mundy, Ahmed-i Dâî'ye ait olduğu düşünülen *Tezkiretül-evliyâ* tercümesinin bir nüshasının şahsî kütüphanesinde olduğunu belirtir. (C. S. Mundy, "Turkish Syntax as a System of Quaffication", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol. 17, No. 2, London 1955, s. 280). Mundy makalesine bu nüshadan sadece bir örnek almıştır: "Тағринуң дүньяда һем ұçмакы вәрдур һәм тамусы вәрдур" (Mundy, *agm.*, s. 295). Krş. "Һәк Те'әләнуң дүньяда ұçмағы вә һәм тамусы вәрдур" (Serez 1800, vr. 16b/7-8).

¹⁹ Ertaylan, *age.*, s. 26-27, 154-156.

dan sonra yazmış olduğu mukaddimesinden ve pâdişâha dâir yazmış olduğu sözlerden anlaşılmaktadır. *Bu eser Dâî'nin ise, onun Murad II.'nin cülûsundan, ya'ni 824 (1421)'den sonra ölmüş olduğu anlaşılır ki...*²⁰

*"İslâmî ilimlerin, hemen her sahasında, büyük bir selâhiyyet ve muvaffakiyetle kalem oynatan Ahmed-i Dâî'nin bir de Tezkiret ülvliyâ yazmış olması kadar tabîî görülecek hiç bir şey olamaz."*²¹

*"... Ahmed-i Dâî'ye böyle bir eserin izafesi hiç de müsteb'ad görülemez."*²²

Ertaylan eserin Ahmed-i Dâî'ye aidiyeti hususunda kaydettiği yukarıdaki cümleler özellikle *"bu eser Dâî'nin ise..."* ifadesi bu konuda şüpheleri olduğunu göstermektedir.

Bu şüpheli ifadeler, Ertaylan'ın bu kapsamlı araştırmasının yayımlanmasından sonra bir tanıtma yazısı kaleme alan Faruk Kadri Timurtaş'ın dikkatini çekmiştir. *"Karaca Beğ'in istek ve teşvikiyle II. Murad adına Attar'dan dilimize çevrilen Tezkiretül-evliyâ, büyük ihtimalle Ahmed-i Dâî'nin kaleminden çıkmıştır. Önsözde yazarın mahlâsı "Ahmed"siz olarak yalnız "Dâî" şeklinde geçiyor. Birkaç eserinde daha durum böyle olmakla beraber, İ. H. Ertaylan bu noktayı şüpheyle karşılıyor ve eserin onun olup olmadığını kesin olarak söyleyemiyor"*²³ diyen Faruk Kadri Timurtaş, *Tezkiretül-evliyâ'yı* Ahmed-i Dâî'nin eserlerinden sayar.²⁴

²⁰ Ertaylan, *age*, s. 26-27.

²¹ Ertaylan, *age*, s. 154.

²² Ertaylan, *age*, s. 54.

²³ Faruk K. Timurtaş "Ahmed-i Dâî ve Eserlerinin Türk Dili ve Edebiyatındaki Yeri", *Türk Dili*, C. III, S. 31, Nisan 1954, s. 429. (Aynı makale: Faruk Kadri Timurtaş, *Makaleler (Dil ve Edebiyat incelemeleri)*, (Haz. Mustafa Özkan), TDK Yay., Ankara 1997, s. 527).

²⁴ Faruk K. Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1997, s. 243. İsmail Hikmet Ertaylan, Ahmed-i Dâî hakkında kapsamlı çalışmasını yayımladığında (İstanbul 1952), Ahmed-i Dâî *Divanı*'nın sadece eksik Burdur nüshası biliniyordu. (Ahmet Ateş "Burdur-Antalya ve Havalisi Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça Bazı Mühim Eserler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. II, S. 3-4, İstanbul 1948, s. 172-174). Bu eksik nüshada Ahmed-i Dâî'nin II. Murad'ın hükümdarlık yıllarına yetiştiğine dair herhangi bir kayıt yoktu. Daha sonra bulunan Kahire nüshasında "II. Murad'ı hükümdar olarak medheden üç şiir"inin yer alması (Bu şiirler için bk. Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâî Divanı*, TDK Yay., Ankara 2001, C. I, s. 4, Nr. 3; s. 79, Nr. 28; s. 81-82, Nr. 32) Ahmed-i Dâî'nin Sultan II. Murad'ın hükümdarlığı dönemine yetiştiğini kesinleştirir. (Bk. Tunca Kortantamer, "Ahmed-i Dâî ile İlgili Yeni Bilgiler", *Türkoloji Dergisi*, C. VII, Ankara 1977, s. 133, 138. Aynı makale: *Eski Türk Edebiyatı, Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993, s. 69-70, 75; Özmen, *age*, s. XXXV).

Bugün Süleymaniye Kütüphanesinde Serez 1800 numarada kayıtlı bu nüshayı ilk kez Ahmed-i Dâî hakkında etraflı araştırmasında İsmail Hikmet Ertaylan Ahmed-i Dâî'ye izafe etmiş, Ahmed-i Dâî'nin Sultan II. Murat'ın saltanatı dönemine yettiğinin kesinleşmesiyle bu izafiyet genel kabul görmüş ve *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesi artık Ahmed-i Dâî'nin belli başlı eserlerinden biri olarak kabul edilmiştir.²⁵

İsmail Hikmet Ertaylan'ın tercümenin Ahmed-i Dâî'ye aidiyeti hususundaki dayanaklarını iki başlık altında toplayabiliriz:

1. Eserde geçen "dâî" kelimesi

Ertaylan'ın yazmadan alıntıladığı ve matbaa harfleriyle yeniden dizdiği aşağıdaki kısımda geçen "dâî" kelimesi mütercimim mahlası olarak yorumlanmıştır:

«... پس بودای شوق غالب اولوب بواصره اجابت فلدق بدالاستخاره اقدام کوستردک
اکرچه بو مرتبه استحقاقز یوقلنته ممترف وقت بضاعتزه منصف ایدک اما چون اوللطایفک
26 وحقایقک مطالهسنک شوق باعث اولوب اختیار عنانی الدن الوب بزى بو ترجمیه التزام ایدردی...»

"Pes bu Dā'ī şevki gālib olup bu emre icābet kılduk..."²⁷

Şimdi de bu kısmı yazmanın orijinalinden takip edelim:

Araştırmacılar bu durumun aynı zamanda *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın Ahmed-i Dâî'ye aidiyeti hususundaki şüpheleri büyük ölçüde giderdiğini kabul ederler: "Sözü edilen şiirler yardımıyla artık, Ahmed-i Dâî'nin en azından II. Murad'ın saltanatının ilk yıllarında ihtiyar bir şâir olarak yaşamakta olduğunu kesin olarak biliyoruz. Böylece Tezkiretü'l-Evliyâ konusundaki tereddütler de büyük ölçüde gideriliyor." (Kortantamer, agm. s. 134; a.mlf., age, s. 69). Mustafa Özkan da aynı düşüncedir: "Böylece Karaca bey'in teşviğiyle II. Murad adına Farsça'dan tercüme edilen *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın Dâî'nin eseri olup olmadığı konusundaki tereddütler büyük ölçüde ortadan kalkmış görünmektedir" (Özkan, age., s. 201-202).

²⁵ Bk. İz, agm., s. 98; Timurtaş, agm., s. 429; a.mlf., age., s. 243; İz-Kut, agm., s. 110; Kut, agm., s. 57; Alpay-Tekin, age., s. 44-45; Özkan, age., s. 208; Levend, age., s. 440; Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi (XV. yy.'a Kadar)*, [Eser adı iç kapakta: *Türk Mesnevi Edebiyatı, 15. yy. kadar (Sultan II. Murad Devri) (824-855/1421-1451)*], Kitabevi, İstanbul 1999, s. 152 (Çelebioğlu, *Sultan İkinci Murad'a İthaf Olunan Mensur Eserler*" başlığı altında 14. sırada "Ahmed-i Dâî'nin Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi"ni sayar. s. 152); Kartal, agm., s. 385 vs. Bu tercümenin bilindiğinden ve Ahmed-i Dâî'ye izafe edildiğinden habersiz kalan Hakan Yılmaz, söz konusu nüshayı "*şimdiye kadar dikkati çekmeyen*" "yeni" bir eser olarak tanıtmıştır. (Hakan Yılmaz, "Karaca Beg'in İsteğiyle Sultan İkinci Murad Adına Yazılmış Yeni Bir "Tezkiretü'l-Evliyâ" Tercümesi", *Hakikat*, S. 216, İstanbul, Eylül 2011, s. 45).

²⁶ Ertaylan, age., s. 156.

²⁷ Bk. Kartal, agm., s. 385.

پس دواعی شوق غالب اولوب بؤ امره اجابت قلدق بعد
 الاستخاره اولدم کورستردن • اگر چه که بن مرتبه ایستخافه مزین قلغند
 معترف و قدت بضاعت منصف ادک • اما چون اول لطایفک وحقا
 یقک مطالعه سنک شو فی باعث اولوب • اجتهای عینانی الدن الوی •
 بز بن ترجمیه التزلف اندردی •

Pes devā'ī-yi şevk gâlib olup bu emre icâbet kılduğ. Ba'de'l-istiḥâre ikdâm gösterdik. Egerçi ki bu mertebeye istiḥkākumuz yokluğuna mu'terif ve kıllet-i bızā'atumuza munşif idük ammā çün ol leṭâyifüñ ve ḥaḳâyıkuñ muṭâla'asınuñ şevkı bā'is olup ihtiyâr 'inânını elden alup bizi bu tercümeyle iltizâm itdürdi.²⁸

Görüldüğü gibi İsmail Hikmet Ertaylan tarafından eski harflerle ^{بوداعی} [= "bu dāi"] olarak kaydedilen kelime, orijinal metinde ^{دواعی} [= "devāi"] dir.

Ertaylan, mütercimim mahlası olarak yorumlanacak şekilde yaptığı bu değışiklik için herhangi bir açıklama yapmamış, çalışmasının tıpkıbasım kısmına *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesinden örnekler koymadığı için bu değışiklik dikkatlerden kaçmıştır.

"Devâi" kelimesi metinde tamlama içinde geçmektedir: "Pes devā'ī-yi şevk gâlib olup ...". Aynı tamlama aynı döneme ait farklı bir metinde "devâi" kelimesinin müfrediyle (= dâiye) kullanılmıştır. Yine Karaca Bey'in emriyle ve yine II. Murat için yapılan bir *Kâmilü't-ta'bîr* tercümesinde²⁹ şu şekilde geçmiştir:

²⁸ *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesi, Süleymaniye Ktp. Serez 1800, vr. 4a/3-7.

²⁹ Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi (=YEBEK), Genel 4952. Tavsihi için bk. Ergin, agm., s. 103. [Ergin'in araştırmasını yaptığı 1949 yılının yazında "Müze Kitaplığı"nda "E 4/1251" numarada kayıtlı olan bu eser, bugün Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesinde (=YEBEK) Genel 4952 numarada kayıtlıdır. A.Ç.] Farsça aslı Hubeyş b. İbrahim b. Muhammed et-Tiflisî'ye ait olan bu değerli eser, birkaç kez Türkçeye çevrilmiştir. (Cevat İzgi, "Hubeyş et-Tiflisî", *DİA*, C. XVIII, İstanbul 1998, s. 270; Muhittin Eliaçık, "Lütfullah bin Fazlullah'ın Kâmilü't-ta'bîr Tercümesi ve Şehirlerle İlgili Yorumlar", *Diriözler Arma-*

Pes bâḫnumda dâ'îye-i şevk gâlib oldu-kim ... (vr. 2a/1)

Ertaylan'ın eserin Ahmed-i Dâ'îye aidiyeti hususunda "Burada izah edilmesi gereken bir nokta daha vardır ki, o da Dâ'î'nin kendi mahlasını Ahmed'siz olarak kullandığıdır. Buna biz *Tefsir tercemesi*nde *Ta'bir-nâm'e*de ve diğer eserlerinde de *داعی* ، *بو داعی* ، *کمینه داعی* ، *فقیر داعی* gibi sadece *داعی* mahlasını kullanmış olduğuna şahit olmaktadır"³⁰ demektedir.³¹

Kaynaklarda "Dâ'î" mahlasını kullanan sekiz şair tespit edilmiştir.³² Harf sırasını gözeten tezkirelerde bunlara د harfinde yer verilmişken Ahmed-i Dâ'îye ا harfinde yer verilmiştir. Ahmed-i Dâ'î, tezkirelerde adı ve mahlasıyla birlikte داعی احمد olarak madde başı yapılmıştır:

ğani, Prof Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı, (Haz. M. Fatih Köksal-Ahmet Naci Baykoca), Ankara 2003, s. 175-176).

³⁰ Ertaylan, *age*, s. 156. Bugün *Tefsir tercemesi*nin Ahmed-i Dâ'îye ait olmadığı anlaşılmıştır. (Çetin, agm., 53-101) Yine içinde "dâ'î" kelimesi geçtiği için Ahmed-i Dâ'îye izafe edilen eserlerden Cinânü'l-cenân (M. Esad Coşan, "XV. Asırdan Türkçe Bir Dinî Eser Cinânü'l-Cenân", *İslâm Düşüncesi*, C. 1, S. 4, İstanbul 1967, s. 245-248), Yüz Hadis Tercümesi (Abdülbaki Çetin, "Ahmed-i Dâ'îye Atfedilen Yüz Hadis Tercümesi Üzerine", *İlmî Araştırmalar*, S. 18, İstanbul 2004, s. 25-30) ve Cevâhirü'l-maânî'nin de (Abdülbaki Çetin, "Ahmed-i Dâ'îye Atfedilen Bir Eser: *Cevâhirü'l-Maânî*", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 21, Erzurum 2003, s. 309-322) Ahmed-i Dâ'îye ait olmadığı anlaşılmıştır.

³¹ Eserde mütercimim adı açık bir biçimde geçmez. Mütercim kendinden "bu kemter kemîne dâ'î", "bu zâ'îf ü nahîf", "bu kemîne" şeklinde tevazu ifadeleriyle üç kez bahsetmiştir:

4a/1: Pes bu kemter kemîne dâ'înün ma'ârifleri meşâyıhuñ muḫabbetine nisbettümüz varduğın (2) bilürlerdi. Gelüp emr kıldılar ki bu kitâb-ı şerîfi Fârsiden Türkiye tercüme (3) idevtüz.

4a/8: ... çün bu zâ'îf ü nahîf cemî'-i kuşûruna muḫırr u mu'terifdür.

4a/16: Bilüñ kim H'âce 'Atṭâr raḫmetu'llâhi 'aleyh bu kitâb-ı (17) şerîfüñ te'lîfine bâ'is ve dâ'î vâḫı' olmakda bir niçe ma'ânî ve letâyif (4b/1) beyân ider. Bu kemîne daḫı 'alâ ḫaderi't-tâḫa ol ma'ânîñüñ ba'zı tercüme-(2)-sini beyân idelüm.

"Bu kemter kemîne dâ'î" ifadesini krş. "bu du'âcılar kemteri" (Mustafa bin Muhammed, *Tefsir-i Tebâreke* (Sertkaya, agm.,s. 86'dan) krş. "ve biz kemter ve du'âcı bi-çârelere daḫı şöyle işâret oldu..." *Tabîrnâme tercümesi*, Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları K26, vr. 6b/1-2. (Ahmed-i Dâ'îye izafe edilen tercüme).

³² Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988, s. 94-95 (altı şair); *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., C. 2, İstanbul 1977, s. 185 (sekiz şair); *Tuhfe-i Nâilî*de bu sayı Ahmed-i Dâ'î ile birlikte dokuzdur. (Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı), Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001, C. 1, s. 268-269, Nr. 1111-1119).

“Mevlânâ Ahmed-i Dâî” Sehi Bey³³

“Monlâ Ahmed-i Dâî” Mustafa Ali, *Künhü'l-ahbâr*³⁴

“Ahmed-i Dâî” Aşık Çelebi,³⁵ Latifi,³⁶ Hasan Çelebi,³⁷ Hasib³⁸

Ahmed-i Dâî'ye gelince o da eserlerinde ismini ve mahlasını birlikte kullanmıştır.

Mensur eserlerinin mukaddimesinde isminin geçtiği “bende-i şâî Ahmed-i Dâî aşlaḥa'llāhu şānehu ve şānehu ‘ammā şānehu” cümlesi bulunur:

1. Teressül:

Ammā ba'd bu Teressül'ün müellifi ve bu risālenün muşannifi bende-i şâî Ahmed-i Dâî aşlaḥa'llāhu şānehu ve şānehu ‘ammā şānehu eydür...³⁹

2. Eşkāl-i Nasīr-i Tūsī Tercümesi:

Ammā ba'd bu risālenün mütercimi bende-i şâî Ahmed-i Dâî aşlaḥa'llāhu şānehu...⁴⁰

³³ Sehi Beg, *Heşt Bihîşt*, Süleymaniye Ktp. Ayasofya 3544, vr. 54a/5 (Tıpkıbasım: Günay Kut, *Heşt Bihîşt, The Tezkire by Sehi Beg*, Harvard Üniversitesi Basımevi, 1978, s. 177).

³⁴ Mustafa İsen, *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994, s. 106.

³⁵ Aşık Çelebi, *Meşâ'ir üş-şu'arâ*, British Museum Or. 6434, vr. 20a/14. (Tıpkıbasım: G. M. Meredith-Owens, *Meşâ'ir üş-şu'arâ or Tezkere of 'Aşık Çelebi*, London 1971).

³⁶ Rıdvan Canım, *Latifi: Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2000, s. 165.

³⁷ İbrahim Kutluk, *Kınalızâde Hasan Çelebi: Tezkiretü's-şu'arâ*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1989, C. 1, s. 139.

³⁸ Menderes Coşkun, *Hasib: Silkü'l-Le'âl-i âl-i Osmân'daki Şair Biyografileri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2002, s. 50. (Hasib'in Ahmed-i Dâî hakkında verdiği bilgi *Künhü'l-ahbâr*'dan alınıp nazma çekilmiştir. Bk. s. 23-24).

³⁹ Ertaylan, *age.*, tıpkıbasım, 325; krş. İ. Çetin Derdiyok, “Eski Türk Edebiyatı'nda Mektup Yazma Kuralları Hakkında Bilgi Veren En Eski Eser Ahmed-i Dâî'nin Teressülü”, *Toplumsal Tarih*, İstanbul, Haziran 1994, C. 1, S. 6, s. 56.

⁴⁰ Ertaylan, *age.*, tıpkıbasım, 314.

3. Miftâhü'l-cennet:

Ammâ ba'd bu za'îf kul du'acı Hâk te'âlânüñ rahmetine râcî ve mağfiretine şâ'î Aḥmed-i Dâ'î aşlaḥa'llâhu şānehu ve şānehu 'ammâ şānehu eydür...⁴¹

4. Müfredât

Çün'în güyed bende-i şâ'î Aḥmed-i Dâ'î aşlaḥa'llâhu şānehu ve şānehu 'ammâ şānehu...⁴²

Aynı cümleyi manzum eserlerinin mensur mukaddimelerinde de görüyoruz:

5. Uküdü'l-cevâhir:

Çün'în güyed bende-i şâ'î Aḥmed-i Dâ'î aşlaḥa'llâhu şānehu ve şānehu 'ammâ şānehu...⁴³

6. Farsça Dīvân:

Çün'în güyed mü'ellif-i 'în risâle ve muḥarrir-i 'în maḳâle bende-i şâ'î Aḥmed-i Dâ'î aşlaḥa'llâhu şānehu ve şānehu 'ammâ şānehu...⁴⁴

Mensur mukaddimesi bulunmayan eserlerinde ise ismini ve mahlasını birlikte zikreder:

7. Çengnâme:

Du'acı Aḥmed-i Dâ'î kemîne

Ḳuluñdur mu'terif münşif kemîne⁴⁵ (255)

⁴¹ Ertaylan, *age.*, tıpkıbasım, 406; krş. Gürer Gülsevin, *Aḥmed-i Dâ'i, Miftahu'l-Cenne (Dil özellikleri-Metin-Söz Dizini)* (yayımlanmamış doktora tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1989, C. 1, s. 363.

⁴² Abdülbaki Çetin, Aḥmed-i Dâ'i'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 20, Konya 2006, s. 38.

⁴³ Ertaylan, *age.*, tıpkıbasım, 265; Aḥmed-i Dâ'i, *Uküdü'l-cevâhir*, Manisa İl Halk Kütüphanesi Akhisar Zeynelzade koleksiyonu nr. 751 (45 Ak Ze 751), vr. 1b/5-6.

⁴⁴ F. Tulga Ocak, *Ahvâl u Âsâr u Tahlîl-i Eş'âr-ı Dīvân-ı Fârsî-i Aḥmed-i Dâ'î*, Encümen-i Âsâr ve Mefâhîr-i Ferhengî, Tahran 1385/2006, s. 87.

⁴⁵ Alpay-Tekin, *age.*, s. 322.

8. Türkçe Dīvān

egerçi ƣullaruñ bī-ħād velī kemter ƣuluñ aħmed
ne aħmed **aħmed-i dāī** ne dāī dāī-i ƣāker⁴⁶ (302/7)

9. Cāmāsbnāme Tercümesi

Bu sözler niçe kim döne rūzigār
Ola **Aħmed-i Dāī**den yādigār⁴⁷

Araştırmacılar *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesini Ahmed-i Dâî'nin son eseri olarak kabul ederler.⁴⁸ Bu tercüme Ahmed-i Dâî'nin ise önceki eserlerinin mukaddimelerinde kullanmayı gelenek hâline getirdiği içinde ismi ve mahlası geçen o secili cümleyi (=bende-i şāī Aħmed-i Dāī aşlaħa'llāhu şānehu ve şānehu 'ammā şānehu) bu son eserinde neden kullanmamıştır? Mensur mukaddimesi olmayan manzum eserlerinde dahi adını ve mahlasını birlikte zikreden Ahmed-i Dâî son eseri olarak kabul edilen *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesinde neden sözlük anlamıyla da yorumlanabilecek "dâî" kelimesiye iktifa etsin.

"Dâî" kelimesi "duacı" anlamıyla müellif ve mütercimlerce bir tevazu ifadesi olarak da kullanmıştır. *Dāī-i fakīr, fakīr dāī, dāī, bu dāī* veya *duācı-yı zaīf, bu za īf duācı* vb. gibi ifadelerle eski eserlerde çokça rastlıyoruz:

Mustafa Darīr:

"bilgil kim beglerden bir ulu devletlü ve yüce himmetlü... *bu dāī'ye* işāret buyurdı kim..."⁴⁹

Mehmet Niksarī:

"bu söz *dāī-i fakīr* ki Mehmed Niksārī demekle mārufur sem'ine yetiştı..."⁵⁰

⁴⁶ Özmen, *age.*, C. I, s. 255.

⁴⁷ Ertaylan, *age.*, tıpkıbasım, s. 154.

⁴⁸ Kut, *agm.*, 56.

⁴⁹ Mustafa Darīr, *Yüz Hadīs Yüz Hikāye*, Süleymaniye Ktp. Pertevniyal 438, vr. 122b/4-6.

⁵⁰ Mehmet Niksarī, *İhlās Sûresi Tefsiri* (Abdulkadir İnan, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercemeleri Üzerine Bir İnceleme", *Makaleler ve İncelemeler*, C. II, s. 156-186, TTK Yay., Ankara 1998, s. 177'den).

Muhammed b. Hacı İvaz:

“Bu Cinân-ı Cenân’ı cem’ iden abd-ı cân-ı hakîri ve dâ’î-yi fakîri...”⁵¹

Musa b. Hacı Hüseyin el-İznîkî:

“bu dâî dahı ki ahkarü’l-ibâd ve esvedü’l-vech ve’s-sevâd Mûsâ bin Hâcî Hüseyin İsâ’dur...”⁵²

“bu dâî fakîr ki Ebü’l-Fadl Mûsâ bin Hâcî Hüseyin İzneykî’dür...”⁵³

“Pes bu dâî dahı çün inâyeti Hakkıla bu kitâb-ı şerîfün tercemesine azm kıldukķ Zâdu’l-ibâd diyü tesmiye kılduk.”⁵⁴

Mustafa bin Muhammed:

“bu za’îf du’âcî dahı ol mahdumun emrine muvâfık kılub...”⁵⁵

“bu sürenün tefsîrin türkî dilince tercüme kılmağı bu za’îf du’âcîdan iltimâs kıldı”⁵⁶

“bu du’âcî-yi za’îfden iltimâs kıldı ki bunı Türkîye tercüme edem...”⁵⁷

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere “dâ’î” kelimesi müellifi bilinen birçok eserde “duacı” anlamıyla sıfat olarak kullanılmıştır.

⁵¹ Muhammed b. Hacı İvaz, *Cinân-ı Cenân*, Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet K372, vr. 129b/2-3.

⁵² Paşa Yavuzarslan, *Mûsâ bin Hâcî Hüseyin el-İznîkî: Münebbihü’r-râkidîn (Uyurları Uyandırucu)*, C. 1, TDK Yay., Ankara 2002, s. 108 (metin: vr. 2a/4)

⁵³ Murat Küçük, *Mûsâ bin Hâcî Hüseyin İznîkî: Terceme-i Faslu’l-Hitâb (Giris-İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara, 1996, s. 9 (metin: vr. 4a/1-2).

⁵⁴ Musa b. Hacı Hüseyin el-İznîkî, *Zâdu’l-ibâd (Hikmet Özdemir, Mûsâ bin Hâcî Hüseyin el-İznîkî Hayatı ve Eserleri)*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (yayımlanmamış doktora tezi), Ankara 1980, s. 129’dan).

⁵⁵ Muhammed bin Mustafa, *Yâsîn Sûresi Tefsîri* (Sertkaya, agm., s. 100’dan).

⁵⁶ Muhammed bin Mustafa, *Tefsîr-i Sûre-i Mülk* (Sertkaya, agm., s. 94’ten).

⁵⁷ Muhammed bin Mustafa, *Yâsîn Sûresi Tefsîri* (Sertkaya, agm., s. 99’dan).

1. Dil ve üslup özellikleri

Ertaylan'a göre "eser ["*Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesi" A.Ç.] *Dâ'înin o sanatkâr üslubunun canlı bir örneğidir. Kelimeler terkib ve ta'bîrler, hemen hemen bütün eserlerinde rastlanan hususiyet ve mahsusiyetleri ihtiva etmektedir.*"⁵⁸

Bu özelliklere (üslup, terkip ve tabir benzerliği) dönemin birçok eserinde bilhassa tercüme eserlerde rastlamak mümkündür.⁵⁹ Bu tür dil ve üslup benzerliklerine yine Karaca Bey'in emriyle ve yine II. Murat için hazırlanan bir *Kâmilü't-tabîr* tercümesinde⁶⁰ de rastlıyoruz. Öyle ki *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesi ile *Kâmilü't-tabîr* tercümesinin mukaddimleri -tercüme eserlerin çoğunda olduğu gibi- kompozisyon yönüyle de birbirine benzer.⁶¹

***Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesi**

(Süleymaniye Ktp. Serez 1800)

3a/10 Hıvâce Atfâr Ferîdü'd-dîn (11) ... cem^c eyleyüp Fârisî dilince bir kitâb-ı dil-küşâ ve mecmû'a-i (12) rûh-efzâ te'lîf kırup adını **Tezkiretü'l-evliyâ** ma'lûm kılmış.

***Kâmilü't-tabîr* tercümesi**

(YEBEK, Genel 4952)

1b/9 Ebü'l-Fazl Hübeyş bin İbrâhîm bin ... (11) ... bir kitâb te'lîf kılmış ...
2a/1 ...Pes bâtinumda dâ'îye-i şevk gâlib oldu-kim bu nüshâ-i câmi'a vü kâmile[yi] cem^c (2) eyleyem. Varup cidd ü cehd itdüm 'ilm-i ta'bîrde bu

⁵⁸ Ertaylan, *age*, s. 156.

⁵⁹ Nitekim Ertaylan'ın eskiden Millet Kütüphanesindeyken sonradan Süleymaniye Kütüphanesine nakledilen Hekimoğlu Ali Paşa koleksiyonu 588 numarada mukayyet *Tabirname Tercümesi*'nden bahsederken "bu nüshanın sonunda aynı hat ile yazılmış Vefât-ı Mûsâ Peygamber ve İhtilâc-nâme adlı iki eser daha vardır ki, ifade ve üslub itibâriyle olduğu gibi mevzu münasebeti itibâriyle de bu eserlerin Dâ'î tarafından yazılmış olmasına ihtimâl verilebilir. Hiçbir tarafında ismine dâir bir kayda rastlayamadığımız için keyfiyeti kayd-ı ihtiyat ile telâkkiye mecburuz" (Ertaylan, *age*, s. 164) ifadeleri ile Vasfi Mahir Kocatürk'ün "Ahval-i Kıyâmet, Kitâb-ül Hadis, Tuhfet-ül Ebrar, Destan-ı İbrahim Edhem, Yusuf ile Zeliha adlı hikâyelerle dolu eserler, dil ve ruh bakımından Mehmet oğlu Mustafa'nın [=Mustafa bin Muhammed. A.Ç.] eserleri evsafındadır. Belki de onundurlar. Eğer değillerse, hiç şüphe yok, onun yolunda ve onun çağına yakın eserlerdir." (Kocatürk, *age*, s. 191) ifadeleri eski eserlerde bu tür benzerliklerle karşılaşabileceğimizi gösterir.

⁶⁰ Bk. 29. dipnot.

⁶¹ Her iki eserin (mütercime ait) mukaddimesi karşılıklı verilmiştir. Mukaddimelerdeki aynı yapının/kompozisyonun daha iyi görülebilmesi her iki metinde yer yer tavsif terkipleri başta olmak üzere bazı kısımlar tarafımızdan "..." ile gösterilerek hazf edilmiştir.

kitabı te'lîf kıldum ... (13) ve adını
Kâmilü't-ta'bir kıldum ...

Tâ kim okıyanlara (13) ve diñleyenlere
ta'viyet-i dil ve sebât-ı kadem-i
mücâhede ve tecdîd-i 'ahd taleb ola.

(14) Meger emîr-i kebîr-i mu'bil-i
mansûr **Qaraca Beg** dâme 'izzehu kim
tarîkat şeyhlerinüñ (15) muhibbi ve
hâkîkat serverlerinüñ âşîkıdır, bildi
kim evliyânüñ ahvâlini (16) ve
menâkıbını işitmekde ve okumakda
fâide-i dünyevî ve uhrevî hâşıl (17)
olur pes şafâ-yı meveddetden ve vefâ-
yı muhabbetden şurûṭ-ı 'ubûdiyyetden
(3b/1) ve hülûş-ı tavıyyetden diledi kim
sultânü'l-İslâm [ve]l-müslimîn ... (5)
Sultân Murâd bin Muhammed han için
... mezkûr kitâb-ı (9) şerîfi Fârisîden
Türkîye tercüme itdüre. ... **Tâ kim** (12)
...mahfûz (13) ve mütte'iz ola.

4a/1 Pes bu kemter kemîne dâ'înün
ma'arifleri meşâyıhuñ muhabbetine
nisbetümüz varduğın (2) bilürlerdi,
gelüp emr kıldılar ki bu kitâb-ı şerîfi
Fârisîden Türkîye tercüme (3) idevüz.

2b/3 ... Tâ kim okıyanlara ve diñleyen-
lere âsân ola.

Meger bu Fârsî kitâb-ı ta'bir seyyidi'l-
ümerâ ve'l-ekâbir (7) müstecmi'u'l-
ma'alî ve'l-mefâhir begler begi **Qaraca**
Beg ki 'adlıla meşhûr ve hilmile (8)
mezkûrdur ve sultânü'l-İslâm ve'l-
müslimîn Murâd bin Muhammed han
katında maqbûl (9) a'lâ'llâhu kadrehu
ve kahere a'dâhum sem' cem'ine irişdi,
mazmûn-ı kitâbdan (10) vâkıf olup
diledi-kim Fârisîden Türkîye tercüme
olına. **Tâ kim** ziyâde mahzûz (11) ve
mahfûz ola.

Pes biz dâ'îlerine işâret olındı-kim bu
kitabı Türkîye tercüme (12) idevüz.

Pes devā'ī-yi şevk ğālib olup bu emre icābet kılduk. Ba'de-(4)-'l-istiḥāre iḳdām gösterdik.

Velīkin ümiz aşḥāb-ı lutf ve erbāb-ı (8) keremden oldurur kim çün bu zā'if ü naḥif cemī'-i kuşūrına muḳırr u mu'terifdür, (9) eger mevākı'-ı halele ve mevāzı'-ı zecele muttālī' olalar, elṭāf-ı 'amīmelerinden ve iḥsān-ı (10) ḳadīmelerinden ıslāḥ buyuralar... Va'llāhu'l-müste'ānū ve 'aleyhi't-tüklān.

Pes ṭav'an ve kerhen emre icābet gösterüp Allāh'dan tevfiḳ (13) ve isti'ānet ṭaleb idüp ol Fārsī mücebince hemān ḥurūf-ı teheccī üzerine (14) yigirmi sekiz ḥurūfı ve on altı faşlı tercüme idüp iḳdām itdik.

Ammā ümmid (15) erbāb-ı keremden oldur kim 'inde'l-muṭāla'a mevākı'-ı halele muttālī' olsalar (3a/1) ıslāḥ buyuralar.

Va'llāhü'l-müste'ānū ve 'aleyhi't-tüklān.

Sonuç

Türk edebiyatında çok rağbet edilen eserlerden biri şüphesiz Feridüddin-i Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*sıdır. *Tezkiretü'l-evliyâ* farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından birkaç kez Türkçeye çevrilmiştir. Bu tercümelere biri de II. Murat'a sunulan ve Ahmed-i Dâî'ye izafe edilen tercümedir.

Tarihi kaynaklarda Ahmed-i Dâî'nin *Tezkiretü'l-evliyâ*'yı çevirdiğine dair herhangi bir kayıt yoktur. XV. yüzyılda Sultan II. Murat için yapılan ve elde - bugün için- bir nüshası bulunan bu tercüme, ilk kez İsmail Hikmet Ertaylan tarafından Ahmed-i Dâî'ye izafe edilmiş, Ahmed-i Dâî'nin II. Murat'ın saltanatı dönemine yetiştiğinin kesinleşmesiyle bu izafiyet genel kabul görmüştür.

Ahmed-i Dâî eserlerinde adını ve mahlasını birlikte kullanmıştır. Eserlerinin mukaddimesinde *“...bende-i şā'ī Ahmed-i Dā'ī aṣlaḥa'llāhu ṣānehu ve ṣānehu ammā ṣānehu”* cümlesi aynen tekrar edilir. Mensur mukaddimesiz manzum eserlerinde ise adını ve mahlasını birlikte “Ahmed-i Dâî” şeklinde kullanmıştır. Adını ve mahlasını bu şekilde kullanması tezkirecilerin de dikkatini çekmiş olmalı ki ona yer veren bütün tezkirelerde adı ve mahlasıyla birlikte

madde başı yapılmıştır. Bu özelliği, ona son eseri olarak izafe edilen *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesinde göremiyoruz.

Yurtiçi ve yurt dışındaki kütüphanelerde *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın birçok tercümesi vardır. İsmail Hikmet Ertaylan'ın "bu hususta esaslı ve ilmî bir tekîke ihtiyaç olduğu meydandadır" cümlesi, üzerinden yarım asırdan fazla bir zaman geçtiği hâlde hâlâ geçerliliğini koruyor. Bu makalenin amacı araştırmacıların dikkatini *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın Türkçe tercümelerine, özellikle Ahmed-i Dâî'ye izafe edilen tercümeye çekmektir.

KAYNAKÇA

- Ahmed-i Dâî, *Ukûdu'l-cevâhir*, Manisa İl Halk Kütüphanesi Akhisar Zeynelzade koleksiyonu nr. 751 (45 Ak Ze 751).
- Ahmed b. İbrahim, *Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi*, Millî Kütüphane 06 Hk 1622.
- Alpay-Tekin, Gönül, *Ahmed-i Dâî: Çengnâme*, Cambridge 1992.
- Ateş, Ahmet, "Burdur-Antalya ve Havalisi Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça Bazı Mühim Eserler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. II, S. 3-4, İstanbul 1948, s. 171-191.
- Aydın, Harun, *Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi (Giriş-Metin-Dizin)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara 2005.
- Bayraktar, Nail, *Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları Alfabetik Kataloğu II*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul: 1995.
- Bodrogligeti, A., "Farîdün 'Attar Tazkîratu'l-Avliyâ Adlı Eserinin İlk Türkçe Tercümesi Hakkında, *XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, 1966, TDK Yay., Ankara 1968, s. 87-97.
- Bloch, E., *Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliothèque Nationale*, Vol. 1, Paris 1932.
- Bursalı Mehmed Tahir *Osmanlı Müellifleri*. Matbaa-i Âmire [=Devlet Matbaası], İstanbul 1333-1342, 3 C. (Tıpkıbasım: Ahmed Remzi Akyürek, *Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi* ile birlikte, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000).
- Canım, Rıdvan, "Ahmed-i Dâî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2005> Madde yazım tarihi: 14.03.2014 (Erişim tarihi: 25.08.2014, 16:23).

- Canım, Rıdvan, *Latîfî: Tezkiretü's-şu'ârâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2000.
- Coşan, M. Esad, *Akademik Makaleler*, Server İletişim, İstanbul 2009.
- Coşan, M. Esad, "X[1]V. Asır Türk Yazarlarından Muslihu'd-din, Hamidoğulları ve Hızır Bey", *Vakıflar Dergisi*, S. 13, Ankara, 1981, s: 101-112.
- Coşan, Esad, "XV. Asırdan Türkçe Bir Dinî Eser Cinânü'l-Cenân", *İslâm Düşünce-si*, C. 1, S. 4, İstanbul 1967, s. 245-248.
- Coşkun, Menderes, *Hasıb: Silkü'l-Le'âl-i âl-i Osmân'daki Şair Biyografileri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2002.
- Courteille, Pavet de, *Tezkereh-i Evliâ Le Mmorial des Saints Traduit Sur Le Manuscrit Ouïgour de La Bibliothque Nationale*, 2 vols. (Text-Facsimile). Imprimerie Nationale, Paris 1889-1890.
- Çelebioğlu, Amil, *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy.'a Kadar)*, [Eser adı i kapakta: "Türk Mesnevî Edebiyatı, 15. yy. kadar (Sultan II. Murad Devri) (824-855/1421-1451)"], Kitabevi, İstanbul 1999.
- Çetin, Abdülbaki, "Ahmed-i Dâ'înin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 20, Konya 2006, s. 113-128.
- Çetin, Abdülbaki, "Ahmed-i Dâ'îye Atfedilen Bir Eser: Cevâhirü'l-Maân", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 21, Erzurum 2003, s. 309-322.
- Çetin, Abdülbaki, "Ahmed-i Dâ'îye Atfedilen Yüz Hadis Tercümesi zerine", *İlmî Araştırmalar*, S. 18, İstanbul 2004, s. 25-30.
- Çetin, Abdülbaki, "Ebu'l-Leys es-Semerkandi Tefsirinin Türkçe Tercümesi zerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s. 53-101.
- Dağlı, Yücel -E. Nedret İşli-Cevdet Serbest-D. Fatma Tre (Haz.), (Fiş tesbiti: Orhan Bilgin-Nihat Azamat), *Yapı Kredi Sermet ifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, YKY, İstanbul 2001.
- Demirci, Beyhan (Haz.), *Feridüddin Atar: Tezkiratü'l-evliya* [Eser adı i kapakta: *Tezkiretü'l-evliya*], Timaş Yay., İstanbul 2003.
- Derdiyok, İ. Çetin, "Eski Türk Edebiyatında Mektup Yazma Kuralları Hakkında Bilgi Veren En Eski Eser Ahmed-i Dâ'înin Teressl", *Toplumsal Tarih*, C. 1, S. 6, İstanbul, Haziran 1994, s. 56-59.
- DİA Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*

- Eliaçık, Muhittin, "Lütfullah bin Fazlullah'ın Kâmilü't-ta'bîr Tercümesi ve Şehirlerle İlgili Yorumlar", *Diriözler Armağanı, Prof Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, (Haz. M. Fatih Köksal-Ahmet Naci Baykoca), Ankara 2003, s. 174-405183.
- Ergin, Muharrem, "Bursa Kitaplıklarındaki Türkçe Yazmalar Arasında", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. IV, S.1-2, İstanbul 1950, s. 103-132.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, *Ahmed-i Dâî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1952.
- Ferîdüddîn Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, Erkam Yay., İstanbul 1423/2002.
- Gülsevin, Gürer, *Ahmed-i Dâî, Miftahu'l-Cenne (Dil özellikleri-Metin-Söz Dizini)*, (yayımlanmamış doktora tezi) İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1989, 2 C.
- Gürsoy-Naskali, Emine, *Sinan Paşa: Tezkiretü'l-evliyâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.
- Hazai, György, *Die altanatolisch-türkisch Übersetzung des Tazkaratu'l-Awliyâ von Farîduddîn Attâr*, 1. Band: Text, 2. Band: Faksimiles, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 2008.
- İKTCYK İstanbul Kitaplıkları Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu*, 6. Fasikül: Biyografiye Ait Eserler: b- Evliya Tezkireleri ve Menkabeler, Ankara 1946.
- İnan, Abdulkadir, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercemeleri Üzerine Bir İnceleme", *Makaleler ve İncelemeler*, C. II, s. 156-186, TTK Yay., Ankara, 1998, 2. baskı.
- İpekten, Haluk-Mustafa İsen-Recep Toparlı-Naci Okçu-Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
- İsen, Mustafa, *Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994.
- İz, Fahir, "Dâî" *Encyclopaedia of Islam*, vol. II, Leiden-London 1954, p. 98.
- İz, Fahir-Günay KUT, "Ahmed-i Dâî", *Büyük Türk Klasikleri*, C. II, Ötüken-Söğüt, İstanbul 1985, s. 109-124.
- İzgi, Cevat, "Hubeyş et-Tiflîsî", *DîA*, C. XVIII, İstanbul 1998, s. 268-270.
- Kâmilü't-ta'bîr* tercümesi, YEBEK, Genel 4952 (Eski: Müze Kitaplığı E 4/1251).
- Kankılıç, Verdi *Uygurca Tezkiretü'l Evliya Tercümesi (Araştırma-Metin)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (yayımlanmamış doktora tezi), İstanbul 1972.

- Kankılıç, Verdi, "Tezkiret'ül Evliya Tercümesi Hakkında", *Bilgi*, S. 257, İstanbul, Ekim 1968, s. 24-25.
- Karaismailoğlu, Adnan, "Bir Tezkiret'ül-Evliya Tercümesi Hakkında", *İlim ve Sanat*, S. 7, Mayıs-Haziran 1986, s. 83-85.
- Kartal, Ahmet, "Attâr'ın Tezkiret'ül-evliyâ isimli Eseri ve Türkçe Tercümeleri", *Diriözler Armağanı, Prof Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, (Haz. M. Fatih Köksal-Ahmet Naci Baykoca), Ankara 2003, s. 383-405.
- Kırımhan, Nazan, *XIV. Yüzyıla Ait Anonim Bir Evliya Tezkiresinin 100 Varakının Çevirisi Üzerine Bir Araştırma*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Erzurum 1988.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1964.
- Kortantamer, Tunca, "Ahmed-i Dâî ile İlgili Yeni Bilgiler", *Türkoloji Dergisi*, C. VII, Ankara 1977, s. 103-138.
- Kortantamer, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı, Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993.
- Kotku, Mehmed Zâhid, *Feridüddini Attâr'dan Tezkiret-el Evliyâ*, Gümüş Neşriyatı, İstanbul 1959. (Diğer baskıları: Feridüddin-i Attar, *tezkiret-ül evliya*, Seha Neşriyat, İstanbul 1983 (ilaveli). Son baskısı: Feridüddin-i Attâr, *Tezkiret'ül Evliyâ, evliya hikayeleri*, Bahar Yayınları İstanbul 2013).
- Kuşu, Mustafa, *Tezkiret'ül-Evliyâ (Giriş, Metin; İndeks)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 2006.
- Kut, Günay, "Ahmed-i Dâî", *DîA*, C. II, İstanbul 1989, s. 56-58.
- Kut, Günay, *Heşt Bihîşt, The Tezkire by Sehî Beg*, Harvard Üniversitesi Basımevi, 1978.
- Kutluk, İbrahim, *Kımlızâde Hasan Çelebi: Tezkiret'ül-s-şu'arâ*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1989, 2 C.
- Küçük, Murat, *Mûsâ bin Hâcı Hüseyin İznikî: Terceme-i Faslu'l-Hitâb (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1996.
- Küçük, Serhat, *XVI. Yüzyıla Ait Bir Tezkiret'ül-evliyâ Tercümesi*, Kesit Yay., İstanbul 2013.
- Levend, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara 1998, 4. Baskı.
- Mahmud bin Ahmed, *Menâkıb-ı Şeyh Bâyezîd*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları 1704/2.

- Mengi, Mine, "Dâ'î", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., C. III, Ankara 2003, s. 99-100.
- Meredith-Owens, G. M., *Meşâ'ir üş-şu'arâ or Tezkere of 'Āşık Çelebi*, London 1971.
- Muhammed b. Hacı İvaz, *Cinân-ı Cenân*, Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet K372.
- Mundy, C. S., "Turkish Syntax as a System of Quafication", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol. 17, No. 2, London 1955, pp. 279-305.
- Mustafa Darîr, *Yüz Hadîs Yüz Hikâye*, Süleymaniye Ktp., Pertevniyal 438/2.
- Ocak, F. Tulga, *Ahvâl u Âsâr u Tahlîl-i Eş'âr-ı Dîvân-ı Fârsî-i Ahmed-i Dâ'î*, Encümen-i Âsâr ve Mefâhîr-i Ferhengî, Tahran 1385/2006, Tahran 1385/2006.
- Öngeren, Reşat, "Tezkiretü'l-evliyâ, *DİA* XLI, İstanbul 2012, s. 74-75.
- Özalan, Uluhan, *Bir Tezkiretü'l-evliya Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2009.
- Özdemir, Hikmet, *Mûsâ bin Hâcî Hüseyin el-İznîkî Hayatı ve Eserleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (yayımlanmamış doktora tezi), Ankara 1980.
- Özkan, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995.
- Özmen, Mehmet, *Ahmed-i Dâ'î Divanı*, TDK Yay., Ankara 2001, 2 C.
- Öztürk, Ali, "Eğirdir'de yaşamış bir Türk Alimi: Muslihuddin Mustafa b. Muhammed", *Tarihi Kültürel Ekonomik Yönleri ile Eğirdir Sempozyumu*, 31 Ağustos-01 Eylül 2001, Eğirdir, 2002.
- Parlatır İsmail-György Hazai, *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu*, Tüba, Ankara 2007.
- Pekolcay Necla, *Anadolu Türkçesi ile Tazkira Al-avliya Tercümesinin Gramer Hususiyetleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (yayımlanmamış mezuniyet tezi), İstanbul 1945-46, 2 C.
- Pekolcay, Neclâ, "Bir Tezkiretü'l-evliyâ Tercemesi Hakkında", *İslam Düşüncesi*, 1967, C. 1, S. 2, s. 113-115.
- Pekolcay, Necla, *Geçtim Dünya Üzerinden*, (Haz: Hilâl Feriştatoğlu), L&M Yay., İstanbul, 2005.
- Rásonyi L., "Feridüddin Attar Tezkeret ül-Evliyasının Budapeşte Yazması", *XI Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler, 1966*, TDK Yay., Ankara 1968, s. 83-86.

- Ritter, Hellmut, "Philologica XIV. Farīduddīn 'Attār. II", *Oriens*, C. II, No. 1-2, Leiden 1958, s.1-76.
- Sertkaya, Ayşe Gül, "Ferīde'd-Dīn-i 'Attār'ın Tezkire-i Evliyâsının Doğu Türkçesi Çevirisi Üzerine Bazı Görüşler", *Türk Dilleri Araştırmaları 17 (Festschrift in Honor of Andras J. E. Bodrogligeti)*, İstanbul 2007, s. 305-318.
- Sertkaya, Ayşe Gül, "Ferīde'd-dīn-i 'Attār'ın Tezkire-i Evliyâ'sının Doğu Türkçesi Tercümesinde *Ca'fer-i Sâdık* Bölümü" *İlmî Araştırmalar*, S. 8, İstanbul 1999, s. 221-232.
- Sertkaya, Ayşe Gül, "Ferīde'd-dīn-i 'Attār'ın Tezkire-i Evliyâ'sının Doğu Türkçesi Tercümesinde *Veys-i Karenî* Bölümü" *İlmî Araştırmalar*, S. 9, İstanbul 2000, s. 193-208.
- Sertkaya, Ayşe Gül, "Tezkire-i Evliyâ'nın Arap Harfli Nüshası Uygur Harfli Nüshadan mı Arap Harflerine Çevrildi?" *Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü 1. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı 9-15 Nisan 2006 (Çeşme İzmir) Bildiri Kitabı* (Ed. Prof. Dr. Fikret Türkmen-Prof. Dr. Gürer Gülsevin), Ankara 2007, C. 4, s. 1847-1851.
- Sertkaya, Osman Fikri, "XIV. Yüzyıl Müfessirlerinden Muhammed Oğlu Mustafâ (=Mustafâ bin Muhammed)'in Sûre Tefsirleri Üzerine", *Makaleler-2 (Seçme Araştırma ve İncelemeler)*, Çantay Yay., İstanbul 2013, s. 84-115. (Aynı metin: *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, (Yayına Haz. Mustafa Özkan-Enfel Doğan), İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 2013, s. 395-432).
- Stanley, Tim, "The Books of Umur Bey", *Muqarnas*, Vol. 21 (Essays in Honor of J. M. Rogers), 2004, pp. 323-331.
- Tabîrnâme tercümesi*, Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları K26.
- Tekindağ, Şehabettin, "Konya ve Karaman Kütüphanelerinde Mevcut Karamanoğulları ile İlgili Yazmalar Üzerinde Çalışmalar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, İstanbul 1979, s. 117-136.
- Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi:*
- Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları 26-a
Beyazıt Devlet Ktp. Beyazıt 3286.
Beyazıt Devlet Ktp. Veliyüddin Efendi 1643.
Süleymaniye Ktp. Mihrişah Sultan 166.
YEBEK Genel 4999 (Eski: Müze Kitaplığı E 53/218).
- Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi:*

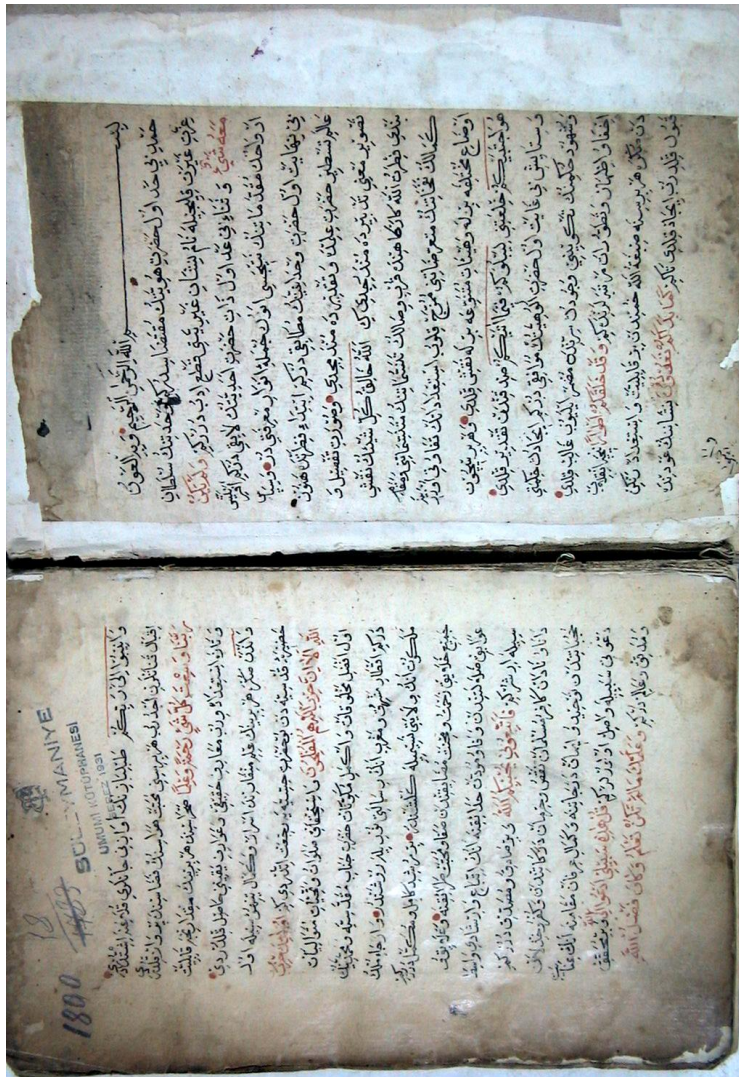
- Süleymaniye Ktp. Hacı Beşir Ağa 471
Milli Kütüphane Yz. A 4157.
Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi, Süleymaniye Ktp. Serez 1800.
Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi, Nuruosmaniye 2299.
Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi bk. Ahmed b. İbrahim
Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Y-154/[2].
Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi, YEBEK Genel 1205.
Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi, YEBEK Kurşunlu 102.
Tezkiretü'z-zâkirîn, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Beyazıt 3706.
Timurtaş, Faruk K., "Ahmed-i Dâ'î ve Eserlerinin Türk Dili ve Edebiyatındaki Yeri", *Türk Dili*, C. III, S. 31, Nisan 1954, s. 426-430. (Aynı makale: Faruk Kadri Timurtaş, *Makaleler -Dil ve Edebiyat İncelemeleri-*, Haz. Mustafa Özkan), TDK Yay., Ankara 1997, s. 524-528).
Timurtaş, F. Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1997, 4. Baskı.
Tuman, Nail, *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı), Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001, 2 C.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: Devirler, isimler, eserler, terimler, Dergâh Yay., İstanbul 1977-1998, 8 C.
Uludağ, Süleyman (çev.), *Feridüddîn Attâr: Evliya Tezkireleri*, Kabalcı Yay., İstanbul 2007.
Yavuz, Orhan, *Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l-evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri [İnceleme-Gramer-Dizin]*, Tablet Yay., Konya 2006.
Yavuz, Orhan, *Tezkiretü'l-evliyâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
Yavuzarslan, Paşa, Mûsâ bin Hâcı Hüseyin el-İznicî: Münebbihü'r-râkidîn (Uyurları Uyandırucu), TDK Yay., Ankara 2002, 2 C.
YEBEK: Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi (Bursa)
Yılmaz, Hakan, "Karaca Beg'in İsteğiyle Sultan İkinci Murâd Adına Yazılmış Yeni Bir "Tezkiretü'l-Evliyâ" Tercümesi", *Hakikat*, S. 216, İstanbul, Eylül 2011, s. 44-46.
Yüksel, Murat, "Kara Timurtaş-oğlu Umur Bey'in Bursa'da Vakfettiği Kitaplar ve Vakıf Kayıtları" *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 31, İstanbul, Ağustos 1984, s. 134-147.

Web:

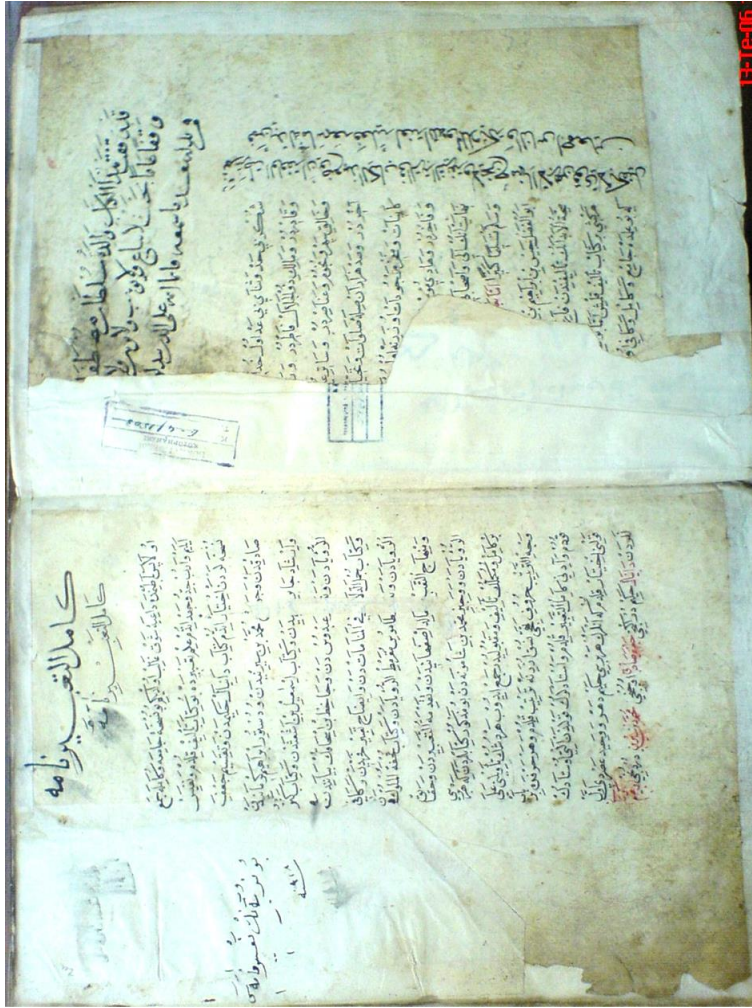
https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=79633

Erişim tarihi: 15.08.2014, 22:29

http://katalog.ibt.gov.tr/yordambt/yordam.php?ac=arama&demirbas=OE_Yz_0026-A&ktp=A

EK-1 Tezkiretü'l-evliyâ tercümesi, Süleymaniye Ktp. Serez 1800, vr. 1b-2a

EK-II *Kâmilü't-ta'ib* tercümesi, YEBEK, Genel 4952, vr. 1b-2a